

INTERFAOL METODLARNING O'QUVCHILARNING FAOLLIGIGA TA'SIRI

Raxmatova Marjona Orif qizi, Toshturdiyeva Shaxlo Dustmurod qizi
Qashqadaryo viloyati Qarshi tuman 3-sonli politexnikum, ingliz tili fan
o'qituvchilari

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta'lim jarayonida qo'llanilayotgan interfaol metodlarning o'quvchilarning bilish faolligi, mustaqil fikrlashi va dars jarayonidagi ishtirokiga ko'rsatadigan ta'siri tahlil qilinadi. Interfaol metodlarning mohiyati, ularning an'anaviy o'qitish usullaridan farqli jihatlari hamda ta'lim samaradorligini oshirishdagi o'rni yoritib beriladi. Tadqiqot davomida interfaol metodlardan foydalanish o'quvchilarda motivatsiyani kuchaytirishi, muloqot madaniyatini rivojlantirishi va bilimlarni mustahkam o'zlashtirishga xizmat qilishi asoslab beriladi. Maqolada interfaol metodlarni dars jarayoniga joriy etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ham keltiriladi.

Kalit so'zlar: Interfaol metodlar, ta'lim jarayoni, o'quvchi faolligi, bilish faoliyati, ta'lim samaradorligi, pedagogik texnologiyalar, motivatsiya, mustaqil fikrlash.

Kirish: Bugunning dolzarb muammolaridan biri- ta'lim tizimi sifatini yaxshilash va o'quvchilarga sifatli ta'lim berish. Buning uchun pedagoglardan interfaol metodlardan unumli foydalanish, to'g'ri tanlov va o'quvchilarda qiziqish uyg'otish talab etiladi. Shu bilan birga pedagog ko'proq o'z ustida ishlashi, yangi interfaol metodlarni izlab topishi asosiy masalalardan biri bo'lib hisoblanadi. Hozirgi vaqtda ta'lim jarayonida o'qitishning zamonaviy metodlari keng qo'llanilmoqda.

O'qitishning zamonaviy metodlarini qo'llash o'qitish jarayonida yuqori samaradorlikka erishishga olib keladi. Bu metodlarni har bir darsning didaktik vazifasidan kelib chiqib tanlash maqsadga muvofiq. An'anaviy dars shaklini saqlab qolgan holda uni ta'lim oluvchilar faoliyatini faollashtiradigan turli-tuman metodlar bilan boyitish ta'lim oluvchilarning o'zlashtirish darajasi o'sishiga olib keladi. Bugungi kunda bir qator rivojlangan mamlakatlarda ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini kafolatlovchi zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash borasida katta tajriba asoslarini tashkil etuvchi metodlar interfaol metodlar nomi bilan yuritilmoqda. Interfaol ta'lim metodlari hozirda eng ko'p tarqalgan va barcha turdagi ta'lim muassasalarida keng qo'llanayotgan metodlardan hisoblanadi. Shu bilan birga, interfaol ta'lim metodlarining turlari ko'p bo'lib, ta'lim-tarbiya jarayonining deyarlik hamma vazifalarini amalga oshirish maqsadlari uchun moslari hozirda mavjud. Amaliyotda ulardan muayyan maqsadlar uchun moslarini ajratib tegishlicha qo'llash mumkin. Bu holat hozirda interfaol ta'lim metodlarini ma'lum maqsadlarni amalga oshirish uchun to'g'ri tanlash muammosini keltirib chiqargan. Buning uchun dars jarayoni oqilona tashkil qilinishi, ta'lim beruvchi tomonidan ta'lim oluvchilarning qiziqishini orttirib, ularning ta'lim jarayonida faolligi muttasil rag'batlantirib turilishi, o'quv materialini kichik-kichik bo'laklarga bo'lib, ularning mazmunini ochishda aqliy hujum, kichik guruhlarda ishlash, bahs-munozara, muammoli vaziyat, yo'naltiruvchi matn, loyiha, rolly o'yinlar kabi metodlarni qo'llash va ta'lim oluvchilarni amaliy mashqlarni mustaqil bajarishga undash talab etiladi.

Interfaol metodlar bu o'quvchi va o'qituvchi hamda o'quvchilarning o'zaro birgalikdagi harakatidir. Interfaol ingliz tilidan kelib chiqqan bo'lib, "interact" so'zidan olingan (In-ter" o'zaro, act"-harakat). Interfaol metodlarda o'qitish o'quvchilardan yuqori faollikni, olingan ma'lumotlarni to'la anglashda ijodiy yondashuvni talab etadi. Interfaol o'qitishning asosiy mezonlari norasmiy munozaralarni o'tkazish, o'quv materiallarini erkin ifodalash, ma'ruzalar sonini

kamaytirish, o'quvchilarni tashabbuskorlikka chorlash, jamoaviy izlanuvchanlik talab qiladigan guruhiiy vazifalar va yozma ishlarni bajarish kabilardir. Interfaol usulidagi darslar o'quvchini ijodiy fikrlashga, olingan axborotlarni faollikda hal etishga, fikrni erkin bayon qilishga, tashabbuskorlikka, guruhlarda masalalar yechimini topishga, hamkorlikda ish yuritishga, fikrni yozma ravishda bayon etishga chorlaydi. Interfaol metodlarda ish yuritish an'anaviy usullardan voz kechish degani emas. Balki mazmunni o'zaro faollikda hal eta olish demakdir. Masalan:

INTERFAOL TA'LIM

1. Rolli o'yinlar->Kreativ ta'lim
2. Loyihali ta'lim->Evristik ta'lim
3. Muammoli ta'lim->Ta'limda AKT

Interfaollik o'zaro ikki kishi faolligi, ya'ni bunda o'quv-biluv jarayoni o'zaro suhbat tariqasida, dialog shaklida (komp-yuter aloqasi) yoki o'qituvchi-o'quvchining o'zaro muloqotiga asosan kechadi. Interfaollik - o'zaro faollik, harakat, ta'sirchanlikdir. U o'quvchi va o'qituvchi muloqotlarida sodir bo'ladi. Interfaol usulning bosh maqsadi o'quv jarayoni uchun eng qulay vaziyat yaratish orqali o'quvchilarning faol, erkin fikr yuritishiga usulning bosh maqsadi o'quv jarayoni uchun eng qulay vaziyat niyatlarini namoyon etadi hamda o'quv sifati va samaradorligini muhit yaratishdir. U o'zining intellektual salohiyatini, imkon oshiradi, ta'min etadi. Interfaollik asosida o'tgan darsni tashkil etish jarayonida bilgan, o'ylagan fikrlarini ochiq-oydin bildirish imkoniyatiga ega birorta ham o'quvchi chetda qolmaydi, ya'ni ular ko'rgan bo'ladilar. O'quvchilar hamkorlikda ishlash orqali mavzu mazmunini o'zlashtirishda o'zlarining shaxsiy hissasini qo'shish imkoniyatiga ega bo'ladilar. O'zaro bilimlar, g'oyalar, fikrlarni almashish jarayoni sodir bo'ladi. Bunday holatlar o'zaro samimiylikni ta'minlaydi, yangi bilimlarni olish, o'zlashtirishga havas ortadi, shu jarayonda bir-birlarini qo'llab-

quvvatlash, o'zaro do'stona munosabatlar vujudga keladi. Buning tarbiyaviy ahamiyati katta. Dialog asosida kechgan o'quv jarayonlarida o'quvchi tanqidiy fikrlashga, murakkab masalalarning tahlil asosida yechimini topishga, shunga yarasha axborotlar izlash, ayrim alternativ fikrlarni o'zaro munozaralarda erkin bayon qilishga o'rganadi va shunday ko'nikmalar shakllanadi. Interfaol darslarni tashkil etishda o'quv jarayonida yakka tartibda, juft bo'lib ishlash, guruhlarda ishlash, izlanishga asoslangan loyihalar, rolly o'yinlar, hujjatlar bilan ishlash, axborot manbalari bilan ishlash, ijodiy ishlashdan foydalanish mumkin. Ulardan:

- juftlikda ishlash;
- korusel;
- kichik guruhlarda ishlash;
- akvarium;
- tugallangan gaplar;
- aqliy hujum;
- broun harakati;
- daraxt yechimi;
- o'z nomimdan so'zlayman;
- fuqarolar eshituvi;
- rolly o'yinlar;
- press metod;
- o'z pozitsiyasini egallash;
- munozara;

- debatlar;

-katta davra.

Yuqoridagilardan foydalanishda qandaydir bir maqsadni ko'zda tutib, muammoni keltirib, o'quvchilarni shu jarayonda ishlashga tayyorlab, uni ma'lum malakalarga ega bo'lgan holatlarda qo'llanilsa, kutilgan natijalarni olish mumkin. Interfaol o'qitishda o'qitish muhiti tashkil etiladi, qulay muhit yaratiladi, yaxshi tashkil etilgan o'qitish muhiti:

- o'qish va tadqiqotlarga ko'maklashadi;

-turli tadqiqotlar olib borish uchun materiallarga bo'ladi;

-ijodkorlik qobiliyatiga rag'bat beradi;

-fikrlar va axborotlar almashinuviga imkon yaratadi;

-nutqiy rivojlantirishni rag'batlantiradi;

-ma'lumotlarni mustaqil olish ko'nikmalarini shakllantiradi;

-uzluksiz ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantiradi;

- turli usullar bilan ma'lumot olish uchun resurslarni o'z ichiga oladi;

-ma'lumotnomalar, lug'atlar, ensiklopediyalar, geografik xaritalar, tajriba o'tkazish uchun turli asboblarni, materiallar bilan ishlash imkoniyatiga ega bo'ladi.

O'quv materialini mazmuni, nimaga o'rgatilishi, tahlili, motivatsiyasi, o'qituvchi, o'quvchini ketma-ketlikdagi harakatlari ko'zda tutiladi.

INTERFAOL DARSLARNI TASHKIL ETISH BOSQICHLARI

1. Oriyentir. O'yin ishtirokchilari va ekspertlarni tayyorlash bosqichi. O'yin jarayonining ish rejasi o'qituvchi tomonidan taklif etiladi. O'quvchilar bilan

hamkorlikda mashg'ulotning maqsad va vazifalari aniqlanadi. O'quv jarayoni muammosini shakllantirish. O'quv jarayonida kechadigan imitatsiya, o'yin qoidalari, umum ishning borishi aytiladi, o'quvchiga o'quv jarayoni materiallari paketi tarqatiladi.

2. O'quv jarayonining borishiga tayyorgarlik. O'quv materiallari, vaziyatlar, instruksiya va boshqa paket hujjatlari bilan tanishish. O'yin qoidalari tablosi tuziladi. Unda o'yin ssenariysi, o'yin vazifalari, qoidalari, o'yin ketma-ketligi, o'yin jarayoni aks ettiriladi. O'yin jarayonini o'zgartirish, unga chetdan aralashish man etiladi. shish man etiladi. Faqat jarayonni olib borishga ayrim korrek-unga aralashmaydi, uni kuzatib, boshqarib boradi.

3. O'tkazilgan o'yin muhokamasi. O'yin jarayoni tahlil etiladi, muhokama etiladi va baholanadi. O'qituvchi yakuniy muhokamani o'tkazadi. Muhokamada ishtirokchi va ekspertlar fikr almashadilar, o'z pozitsiyalarini himoya qiladilar, taassurotlari, tug'ilgan muammo va fikrlarini aytadilar. Interfaol darslarni o'tkazishning quyidagi qoidalarini bilib, o'zlashtirib, amalga kiritish kerak:

Birinchidan, interfaol mashg'ulotlarga barcha ishtirokchilar (o'quvchilar) jalb etilishi talab etiladi. Bunda shunday texnologiyalar tanlanishi kerakki, ish jarayonida barcha qatnashchilarning ishtiroki yoki muhokamasi ta'minlansin.

Ikkinchidan, mashg'ulotda ishtirok etishni psixologik tayyorlash zarur. Darsda ishtirok etuvchilar jarayonga kirishib ketishga tayyor emasligini hisobga olmoq kerak. Yangi tashkil etilayotgan interfaol darslarda ulardagi hadiksirash, tortinchoqlik, indamaslik holatlari darsning faol kechishi, ichki imkoniyatlarni ishga solishga to'sqinlik qilishi kuzatiladi.

Uchinchidan, o'quvchilarni yangi texnologiyalarni ko'plab joriy etish bilan toliqtirmaslik. Ishtirokchilar imkoniyati, yangi texnologiya sifati bir-biriga mos kelgani ma'qul. Bir guruhda ishtirokchilar soni 30 kishidan oshib ketmasligi kerak.

Shunday sharoitdagina kichik guruhlarda ishlash, fikrni erkin bayon etish, muammolarning yechimini topish oson kechadi.

To'rtinchidan, mashg'ulot olib boriladigan xonalarni tayyorlashga alohida e'tibor berish kerak. Sinf shunday tayyorla-nishi kerakki, kichik va katta guruh bilan ishlanganda, ular erkin harakatlansinlar. Boshqacha aytganda, o'quvchiga qulay muhit yaratilishi kerak. Ayniqsa, o'quvchilarni bir-biri bilan muloqotda bo'yin egib o'tirishi noqulaylik keltirib chiqaradi. Stollarni 4-6 kishilik qilib qo'yish, guruh a'zolarining bir-birlariga qarab o'tirishi, ko'rib, fikrlashuvga qulay muhit yaratilishi yaxshi natijalar beradi.

Beshinchidan, ishchanlik o'yinlarini olib borishdan oldin uning reglamenti, ketma-ketligiga rioya qilish kerak. Unga qat'iy rioya qilishni oldindan kelishib olgan ma'qul. Har bir ishtirokchi har qanday fikrlash, nuqtayi nazarga chidamli bo'lishi, oxirigacha eshitishi, tanqid qilmasligi kerak. Har bir ishtirokchining so'z erkinligiga hurmat bilan qarash, shaxs hurmatini saqlash.

Oltinchidan, ishtirokchilarning guruhlariga bo'linishlariga diqqat-e'tibor bilan qarash. Avvalo, guruhlarini shakllantirish erkin, xohish-istaklar asosida kechgani, keyinchalik esa guruhlarini tasodifiy shakllantirishga o'tilgani ma'qul.

INTERFAOL METODLAR ASOSIDA O'QUVCHILARNING O'QUV-BILUV FAOLIYATINI GURUHLARDA TASHKIL ETISH

O'quvchilarning o'quv-biluv faoliyatini guruhli tashkil etishda quyidagi elementlar hisobga olinmog'i zarur:

1. O'quv topshiriqlarini bajarish bo'yicha reja tuzish, muhokama etish, uni hal etish yo'llarini aniqlash va ishni olib borish bo'yicha o'zaro vazifalarni taqsimlash.
2. O'quv topshiriqlarini bajarish bo'yicha ishni tashkil eta olish.

3. Guruhdagi ishni tashkil etishda ish jarayoni va a'zolar ish jarayonini kuzatish va zarur holatlarda yordamga kelish.
4. Guruhda topshiriqlarni bajarish jarayonida o'zaro tekshiruv va nazorat olib borishni yo'lga qo'yish.
5. Guruhlarda topshiriqlarni bajarish natijalari bo'yicha axborot berish, sinfda munozaralar o'tkazish, ish jarayonining borishiga qo'shimcha va tuzatishlar kiritib berish. O'qituvchi tomonidan ishning natijalari bo'yicha xulosalar chiqarish va yakun yasash.
6. Har bir guruhning ish natijalariga, sinf ishiga tahliliy baholar berish.

INTERFAOL METODLAR VOSITASIDA O'QUV MATERIALLARINI O'ZLASHTIRISHNI INDIVIDUAL SHAKLDA TASHKIL ETISH

Manbalar darslik bilan ishlash, ma'lumotnoma, lug'at, qomus, tavsiyanoma, matnlar ko'rinishida bo'lishi mumkin. Undan tashqari, individual masalalar, misollar yechish, bayonlar, insholar, referatlar, ma'ruza, shaxsiy topshiriqlar asosida ish tashkil etiladi. Ko'pchilik pedagogik adabiyot, qo'llanma, amaliyotlarda o'quvchilar topshiriqlarini individual boshqarishning ikki shakli keltiriladi.

Birinchi talab: sinf bo'yicha berilgan topshiriqni bir o'quv-bajarish uchun barchaga birdek vaqt belgilanadi va muloqotga kirishmay, yakka tartibda bajaradi. Ishni bajarish uchun barchaga birdek vaqt belgilanadi.

Ikkinchi talab: individuallashtirilgan topshiriqlar o'quvchining tayyorgarlik darajasi, qiziqishlari, imkoniyatlariga moslashgan holda beriladi. Ularning shaxsiy rivojlanishlariga imkoniyat yaratiladi.

O'quvchilarning o'quv-biluv faoliyatlarini individual tashkil etishning eng samarali shakli o'quvchiga shaxsni rivojlan-tiruvchi tabaqalashgan topshiriqlarni berish asosida yaxshi natijalar olish mumkinligi. Individual ish tashkil etilganda har

bir o'quvchining topshiriqlarini bajarishga qo'shayotgan hissa-larini kuzatish, zarur hollarda ularga yordam ko'rsatish asosida natijalar olish mumkin. Interfaol metodlar asosida tashkil etilgan ta'lim:

-O'qitish mazmuni yaxshi o'zlashtirishga olib keladi.

-O'z vaqtida o'quvchi-o'qituvchi-o'quvchilar orasida ta'limiy aloqalar o'rnatiladi.

-O'qitish usullari ta'lim jarayonida turli xil ko'rinishlarda kechadi (yakka, juft, guruh, katta guruhlar).

-O'quv jarayoni o'quv ehtiyojini qondirish bilan yuqori motivatsiyaga ega bo'ladi.

-O'zaro axborot berish, olish, qayta ishlash orqali o'quv materialli yaxshi esda qoladi.

-O'quvchida o'zaro muloqotga kirishish, fikr bildirish, fikr almashinish ko'nikmalari shakllanadi.

-O'quv jarayonida o'quvchining o'z-o'ziga baho berishi, tanqidiy qarashi rivojlanadi.

-O'quvchi uchun dars qiziqarli o'tilayotgan predmet mazmuniga aylanadi, o'qish jarayoniga ijodiy yondashuv, ijobiy yondashuv, ijobiy fikr namoyon bo'ladi.

-Har bir o'quvchi o'zi mustaqil fikr yurita olishga, izlanishga, mushohada qilishga olib keladi.

-Interfaol usulda o'tilgan darslarda o'quvchi faqat ta'lim mazmunini o'zlashtiribgina qolmay, balki o'zining tanqidiy va mantiqiy fikrlashini ham rivojlantiradi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, interfaol metodlardan foydalanish ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu metodlar o'quvchilarning bilish faolligini kuchaytirish, mustaqil va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish, muloqot madaniyatini rivojlantirish hamda dars jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlashga xizmat qiladi. Interfaol metodlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarda o'quvchilar bilimlarni tayyor holatda qabul qilmay, balki izlanish, muhokama va hamkorlik orqali egallaydi.

Shuningdek, interfaol ta'lim o'quvchilarda o'ziga bo'lgan ishonchni oshiradi, tashabbuskorlik va ijodkorlikni rivojlantiradi, bilimlarni mustahkam va uzoq muddatli o'zlashtirishga imkon yaratadi. O'qituvchi esa ta'lim jarayonida yo'naltiruvchi va tashkilotchi rolini bajarib, qulay psixologik muhit yaratishga erishadi.

Demak, ta'lim sifatini oshirish, raqobatbardosh va mustaqil fikrlovchi shaxsni tarbiyalashda interfaol metodlardan maqsadli, tizimli va oqilona foydalanish dolzarb pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Abduqodirov A., Begimqulov U. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O'qituvchi, 2016.

2. Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.

3. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: TDPU, 2017.

4. Sayidahmedov N.S. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Moliya, 2015.

5.Klarin M.V. Interaktivnoye obucheniye v sovremennom obrazovanii. – Moskva: Pedagogika, 2019.

6.O‘zbekiston Respublikasi Ta’lim to‘g‘risidagi Qonuni. – Toshkent, 2020.

7.Ismoilov R., To‘raqulov X. Ta’limda interfaol metodlardan foydalanish. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.